

Asia: VNS 9/2025 vp Valtioneuvoston selonteko: keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma, pe 6.2. klo 11:05 (VNS 9/2025 vp)

Eduskunta
Eduskunnan talousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Juha Mikola

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Lausunto keskittyy ilmastosuunnitelmassa esitettyihin maatalouden ja maankäyttösektorin toimiin.

2 Lausunto

1. Yleistä

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma kokoaa hyvin taakanjakosektorin keskeiset päästövähennysmahdollisuudet ja toimenpiteet sekä kuvaa toteutukseen liittyviä epävarmuuksia. Ilmastovelvoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan lisätoimia ja ennen kaikkea varmuutta toimeenpanosta ja rahoituksesta.

Ilmastosuunnitelmasta ilmenee, miten taakanjakosektorin päästökehitys on herkkä toimeenpanon aikatauluille ja ulkoisille tekijöille. Suunnitelmassa todetaan, että "Tilanteeseen [jossa tavoitetta ei saavuteta] voidaan myös reagoida lähivuosien päästökehityksen perusteella nopeasti vaikuttavilla päästövähennyskeinoilla." Jää epäselväksi, mitä nämä keinot ovat ja miten ne tarvittaessa saadaan nopeasti käyttöön. Varautumisen tulisi sisältää päätöksenteon aikataulut ja vastuut sekä varalla olevat toimet tilanteen korjaamiseen.

Ilmastosuunnitelma voisi olla kunnianhimoisempi. Katsauksessa kansainvälisiin ilmastopaneeliin todetaan muun muassa, miten "Hallitustenvälisen ilmastopaneelin (IPCC) mukaan globaalit päästöt on saatava laskuun vuonna 2025 ja päästövähennystoimia kiihdytettävä merkittävästi jo ennen vuotta 2030, jotta kansainväliset tavoitteet ilmaston lämpenemisen rajaamiseksi olisi mahdollista saavuttaa." Näihin tavoitteisiin verrattuna taakanjakosektorin osin joustoihin ja aiempina vuosina saavutettuihin päästöalituksiin tukeutuvat päästövähennystavoitteet vuoteen 2030 mennessä näyttäytyvät vaatimattomilta.

Ilmastosuunnitelmassa on hyvin nostettu esiin EU:n maankäyttösektorin ja taakanjakosektorin ilmastovelvoitteisiin liittyvä kytkös. Maankäyttösektorin osalta Suomen tulos tulee merkittävästi tarkentumaan, kun alustavat tulokset metsien vertailutason päivityksen (ns. tekninen korjaus) vaikutuksesta maankäyttösektorin velvoitekauden 2021–2025 tulokseen valmistuvat kevään 2026 kuluessa. Tästä huolimatta maankäyttösektorin todennäköisimmin täyttymättömät velvoitteet muodostavat suuren epävarmuuden taakanjakosektorin tulokselle.

2. Maatalous

Lisätoimilla on arvioitu vähennettävän maatalouden päästöjä 0,12 Mt CO₂-ekv. vuoteen 2030 mennessä. Tämä on määränä vähäinen, mutta arviona uskottava, kun ottaa huomioon maatalouden aiemman päästökehityksen ja toimien tyyppillisen toteutusvolyymien. Ruokajärjestelmään liittyvistä tavoitteista erityisesti ravitsemussuositusten mukaiset ruokavaliot ja ruokahävikin välttäminen ovat monihyötyisiä ja kannatettavia.

2.1. Turvepellot

Suurin päästövähennyspotentiaali on turvepelloissa, mikä on suunnitelmassa hyvin tunnistettu. Tulevien toimien suunnittelussa kannattaa kiinnittää huomiota sekä turvepeltojen raivauksen että kokonaispinta-alan vähentämiseen. Vaikka turvepellot ovat monelle maatilalle tärkeitä, on myös kymmeniä tuhansia hehtaareita turvepeltoa, jolla ei ole merkitystä nykyisen tai tulevan ruuantuotannon kannalta. Tuotannosta irrotetut tuet ovat johtaneet siihen, että huonokuntoisistaan peltolohkoista ei kannata luopua. Tämä heikentää aktiivitilojen pellon saatavuutta, kasvattaa laajentuvien tilojen pellonraivaustarvetta ja johtaa tukirahoituksen tehostamiseen käyttöön. Esimerkiksi vuonna 2020 tukia ohjautui 62 M€ maatiloille, joilla ei ollut tuloja maataloustuotteista tai pellon vuokraamisesta (Lång ym. 2023), ja lopputuloksena turvepeltojen päästöt kasvavat.

Huonokuntoisista turvepelloista luopumiseen on tarpeen luoda vapaaehtoiset kannustimet, joiden avulla turvepeltojen tukirahoitusta voidaan vapauttaa. Vapaaehtoisten hiilimarkkinoiden ja jakeluvelvoitteen joustomekanismin toimintaedellytysten varmistaminen toisi puolestaan uusia toimijoita ja kaivattua lisärahoitusta päästövähennystoimien toteuttamiseen. Turvepeltotoimien skaalaus edellyttää pitkäjänteisiä kannustimia, rahoitusta ja seurantaa sekä tuottajien toimeentulo- ja hyväksyttävyyssnäkökohtien huomiointia.

Turvepeltojen kosteikkotoimien listaaminen tunnistettuihin rahoitustarpeisiin on kannatettavaa, koska hehtaarikohtainen päästövähennyspotentiaali on suuri ja koska nämä toimet osaltaan edistävät myös ennallistamisasetuksen toimeenpanoa. Turvepeltojen kosteikkotoimien rahoitus vuosille 2027–2030 tulee turvata. Tärkeää on myös eri alueilla vahvistaa osaamis- ja resurssipohjaa turvepeltokosteikkojen suunnitteluun ja toteutukseen, jotta kosteikot voivat toteutua myös usean viljelijän yhteishankkeina. Tilusjärjestely on yleisesti hyväksytty toimintamalli, jonka yhteydessä voidaan kehittää turvepeltojen pinta-alaa vähentäviä järjestelyjä.

2.2. Märehtijöiden metaanipäästöt

Märehtijöiden metaanipäästöt, niiden merkitys maatalouden kokonaispäästöissä ja eläinjalostuksen mahdollisuudet vähentää metaanipäästöä tuotettua maitokiloa kohti on selonteossa tunnistettu hyvin. Tulevaisuuden tukitoimia suunnitellessa tulisi harkita mahdollisuutta vähentää märehtimisen metaanipäästöjä vapaaehtoisella, vaikutukseltaan todennetulla lisäaineella tai kasviöljyllä (esim. rypsipuriste tai kaura).

Metaanipäästöjen pienentämiseen on jo olemassa kaupallinen valmiste (Bovaer®, 3-NOP), joka Suomessa ideaalitalanteessa vähentää päästöjä 15–20 %, eli hieman vähemmän kuin kansainvälisissä tutkimuksissa (Vattulainen et al. 2014 a, b). Kotieläintutkijat eivät ole valmisteen tehokkuudesta täysin yksimielisiä, mutta sen käytön hidasteena ovat ennen kaikkea hinta (suhteessa maitokiloa kohti saavutettuun päästövähennykseen) ja karjatilallisten ja

kuluttajien asenteet. Valmiste on toistaiseksi tehokkain keino märehitijöiden metaanipäästöjen vähentämiseksi ja esim. Tanskassa Bovaeria® on käytetty vapaaehtoisesti jo vuosia.

Selonteossa nautojen lisääineruokinta kuvataan mahdollisena päästövähennystoimena, mutta se on jätetty toimenpideohjelman päästövähennysarvioiden ulkopuolelle ja kansalliset tavoitteet, kannustimet ja toimeenpanopolku jäävät avoimiksi. Tämä heikentää toimen uskottavaa ja riittävän nopeaa käyttöönottoa, jos lisätoimia tarvitaan ennen vuotta 2030.

2.3. Biokaasu, ravinnekierrot ja ravinteiden käytön tehostaminen
Biokaasun tuotannon edistäminen ja ravinteiden kierrätys vahvistavat ilmastotoimien ohella energia- ja ravinnehuoltovarmuutta. Julkisen tuen tulisi erityisesti tukea investointien käynnistymistä ja pullonkaulojen purkamista (lupamenettelyt, logistiikka, ravinnevalmisteiden markkinaehtoinen käyttö), jotta toiminta voisi asteittain skaalautua markkinaehtoiseksi.

Typpilannoituksen tehostaminen (optimointi) ja täsmäviljely on suunnitelmassa tuotu hyvin esiin. Typen käytön tarkentaminen kasvien ravinnetarpeita vastaavaksi ja täsmäviljelyn käyttöönoton vauhdittaminen ovat keskeisiä keinoja vähentää sekä kasvihuonekaasupäästöjä että vesistökuormitusta. Typen käytön osalta voisi olla aiheellista vielä suoremmin korostaa kilokohtaista päästövähennystä hehtaarikohtaisen päästövähennyksen sijaan, sillä jos kivennäismaiden typpilannoitusta alennetaan, myös sato pienenee N₂O-päästöjen ohella. Typpilannoituksen tehostamisen epävarmuus ilmastotoimena on sen vaikea ohjaus.

2.4. Poliittikkatoimet ja kasvihuonekaasuinventaarior
Esitetyt maatalouden päästövähennystoimet ovat monimuotoisia. Osa toimista, kuten ruokavaliomuutokset tai ruokahävikin vähentäminen, heijastuu muuttujiin, joissa vaikutukset kasvihuonekaasupäästöihin on helppo todentaa kasvihuonekaasuinventaariorien menetelmillä (esim. eläinmäärät ja peltopinta-ala). Osassa toimia, kuten turvepeltojen pohjaveden pinnan tasoon vaikuttaminen, ei ole kuitenkaan olemassa valmista seurantajärjestelmää tai inventaariorien laskentamenetelmää, johon kasvihuonekaasupäästöjen raportointi voisi perustua. Tällaisten toimien kohdalla pitää varautua siihen, että toteutuneiden toimien raportointi kasvihuonekaasuinventaariorissa voi vaatia uutta viranomaisyhteistyötä, uuden seurantajärjestelmän perustamista ja/tai kasvihuonekaasuinventaariorien päästölaskentamenetelmien kehittämistä. Jo ilmastotoimien suunnittelun osana olisi hyvä selvittää ja pohtia, mitä eri toimien vaikutusten raportointi kasvihuonekaasuinventaariorissa vaatii ja onko raportointi mahdollista toteuttaa ennen ilmastovelvoitteiden määrävuotta. Jakeluvetoiseen joustomekanismin ja hiilimarkkinoiden osalta suunnitelma sisältää jo tämän suuntaista pohdintaa.

3. Yksityiskohtaiset huomiot

Taulukko 1. Koskeeko muutos vuosia 05-23 vai kuitenkin 05-24?

4. Viitteet

Lång K, Hakola S, Iho A, Kekkonen H, Miettinen A, Niskanen O, Ojanen H ja Wejberg H (2023) Turvepeltojen kosteikko-ohjelma: Ehdotus kosteikkoviljelyyn varatun rahoituksen käytöstä vuosina 2023–2025. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 12/2023. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 43 s.

Vattulainen J, Tapio I, Ayanfe N, Rinne M, Bayat AR (2024) 3-NOP reduces methane emissions more when used in total mixed ration than in separate feeding. Pages 51-54 in Udén P (ed.), Proceedings of the 12th Nordic Feed Science Conference, Uppsala, Sweden. <https://doi.org/10.54612/a.4h6nuvh43i>

Vattulainen J, Kajava S, Heikkinen M, Rinne M, Sairanen A (2024) The effect of pelleted concentrate containing 3-NOP on methane emissions of dairy cows using separate vs. total mixed ration feeding. Pages 55-58 in Udén P (ed.), Proceedings of the 12th Nordic Feed Science Conference, Uppsala, Sweden. <https://doi.org/10.54612/a.4h6nuvh43i>

3 Lausunnon tiivistelmä

- Taakanjakosektorin ilmastovelvoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan lisätoimia ja ennen kaikkea varmuutta toimien toteutuksesta ja rahoituksesta.
- Ilmastosuunnitelma voisi olla kunnianhimoisempi: vuoden 2030 päästövähennystavoitteet tukeutuvat osin joustoihin ja aiempina vuosina saavutettuihin päästöalituksiin.
- EU:n maankäyttösektorin ja taakanjakosektorin ilmastovelvoitteisiin liittyvä kytkös on merkittävä riskitekijä, joka tarkentuu metsien vertailutason päivityksen myötä.
- Maatalouden suurin päästövähennyspotentiaali on turvepelloissa. On tärkeä (a) luopua huonokuntoisista turvepelloista ja (b) turvata kosteikkotoimien rahoitus, pitkäjänteiset kannustimet ja seuranta.
- Märehtijöiden metaanipäästöjen vähentäminen vapaaehtoisella, vaikutukseltaan todennetulla lisäaineella tai kasviöljyllä on kannatettava lisätoimi, jonka edistämispolku (kannustimet/toimeenpano) olisi hyvä täsmentää.
- Typpilannoituksen tehostaminen (optimointi) ja täsmäviljely ovat kannatettavia lisätoimia, mutta tehokas ohjaus voi olla vaikeaa.
- Kun politiikkatoimi on ”luova” tai johtaa uudenlaiseen maankäyttöön, on varattava aikaa ja rahoitusta viranomaisyhteistyön, seurannan ja inventaariolaskennan kehittämiseen

Jani Lehto

Johtaja

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 05.02.2026 klo 13:21:34.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:

Juha Mikola

Heikki Lehtonen, Kristiina Lång, Jyrki Aakkula, Tarja Silfver, Perttu Virkajärvi, Juha Mikola

Liitteet:

Tiedoksi: